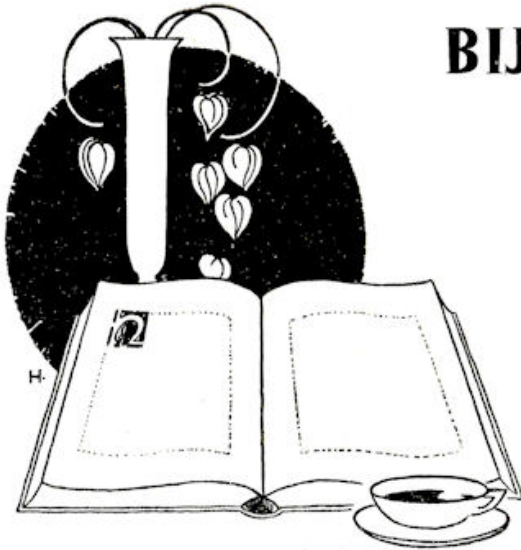

BIJBELSTOF EN BELLETRIE

door *Hendrika Kuyper-van Oordt*

't Gaat wonderlijk met den heer Anema. Eerst schreef hij een Bijbelse roman waar nogal wat critiek over loskwam. Vervolgens schreef hij, als pleidooi voor deze roman, een brochure. Tenslotte schreef hij ettelijke strijdhaftige courantenartikelen, ter verdediging van de brochure. Wat moet nu zijn vierde stap zijn?

We laten de roman, de Sjoenemietische, vooralsnog rusten. Haar weelderige vormen hebben genoeg de blikken getrokken, bewonderende zowel als afkeurende. Aan de brochure wil ik enkele regels wijden, omdat daarin dingen staan welke de Christelijke letterkunde van nabij raken. — Doch eerst iets anders.

Natuurlijk is het voor den heer Anema van groot belang als hij zich voor zijn standpunt i.c. Bijbelstof en belletrie op de geschiedenis kan beroepen. Dit leidt hem tot de pathetische uitroep:

„Laten we als volgelingen van den grooten Kuyper trachten de historie raad af te vergen.“ (Ik spatieer).

Ik zal telkens moeten wijzen op de gezwollen rhetoriek, welke Anema's stijl ontsiert. Van deze stijl geldt het bekende woord: „volzinnen als staatsiekarossen voeren gedachten als veertjes.“ Nemen we dit simpele regeltje eens onder de loupe. Een zakelijk mens zal zeggen: „ja, dat ligt ook nogal voor de hand, daar hoeven we niet eens volgelingen van den groten Kuyper voor te wezen, want wat is nu logischer dan dat men bij een historisch onderzoek de historie raadpleegt. En dat forse „vergen“ kan er gerust af, „vragen“ is voldoende“.

Anema's eerste getuige, tevens zijn hoofdgetuige, en dien hij 't uitvoerigst hoort, is Gregorius van Nazianzus. Na hem geprezen te hebben als beroemd theoloog, orthodox Kerkvader, „doctor ecclesiae“, Sanctus Gregorius, etc., etc., wil hij hem, behalve als kerkprelaat en geleerde, ook als kunstenaar en dichter prijzen, en zegt dan „dichter van vele Grieksche verzen, waaronder een drama *Christos paschoon*, *Christus patiens*, de lijdende Christus. Met dit drama streed hij voor de Athanasiaansche orthodoxie der wezensgelijkheid van Vader en Zoon.“ Enkele regels verder voegt Anema hier aan toe „met zijn werk voor het eerst kregen de liefhebbers van de muze der antieken een kunst voor zich van zuiver Christelijken geest.“ We zullen zien wat daar van aan is.

— — — — —
De heer Anema duide mij enige scherts niet ten kwade, maar is hij nu ook al Byzantinist? Zeker, waarom niet. Hij is zelfs nauwkeurig ingelicht waar Gregorius „zijn“ drama heeft voorgedragen, dat was „op het doxaal zijner kapel te Constantinopel.“ Anema is, zoals bekend, een wetenschappelijk globetrotter, en als men de psychiatrie heeft doorgetrokken; op de groene Palestijnse heuvelklingen de weg weet als in den Hout, en de plattegrond van Jeroesjaleem („hoe help ik mij zelf op reis met Hebreuwsch?“) kan uittekenen — welnu, dan is Byzantium om zo te zeggen maar buurtverkeer.

Maar één ding is niet zo mooi van Anema; hij noemt zijn gids niet. Dat is Vénétia Cottas, een Grieks geleerde. En het werk waaruit hij putte was haar dissertatie: *le théâtre à Byzance*. Door noch zijn zegsvrouw, noch enige literatuur

te noemen, vestigt Anema de indruk dat hij zelf „tot de bronnen“ is gegaan, en door een vijftig regels uit het drama te „vertalen“, eveneens zonder te vermelden welke text vóór hem lag, brengt hij de lezer in de mening dat hij, vlot graecus, zo maar los-uit-de-hand Griekse verzen overzet. — Toen Anema de pin op de neus gezet werd heeft hij moeten bekennen dat hij niet: „zelfstandige studie van het vraagstuk had gemaakt.“ Goed, het zij zo. Maar waarom deed hij dan „als-of?“

Doch Anema verzwijgt nog iets, het allerbelangrijkste, datgene, waarmede zijn beroep op Gregorius staat of valt. Hij verzwijgt de bestaande twijfel aan Gregorius' auteurschap. Christus paschoon is namelijk allesbehalve zo'n godverheerlijkend kunstwerk als Anema wil doen geloven, integendeel, het is een toneelstuk van hoogst dubieus gehalte. Dr. R. J. Dam, rector van het Christelijk Gymnasium te Kampen, verbaast zich dan ook zeer over Anema's beroep, voor zijn doel, op dit drama. Hij zegt ervan („De Bazuin“, 15 Februari 11) „naar de gangbare opvatting een van weinig smaak getuigend product uit de Middeleeuwen (ik spatieer) een „lappendeken“, voor een derde uit verzen en verzenbrokken, meest uit Euripides, samengesteld, een „Mackwerk“ den grooten theoloog-dichter om redenen van vorm en inhoud niet waardig.“

Was deze gangbare opvatting van vaken en s en: theologen, philologen, classici, den heer Anema dan niet bekend? En zo ja, acht hij zichzelf dan een man van zo universeel gezag, dat hij goedvindt haar te negeren — ook zonder „zelfstandige studie van het vraagstuk“? Hij is in „De Standaard“ boos opgestoven en verklaart de mening: dat Gregorius van Nazianzus met dit werk niets van doen had, als een uiting van „stompzinnige kritikasterij, die,

als ze het geloof in zijn hoogste uitingen... kan afbreken of krachteloos maken, in verdubbelden ijver en vindingrijkheid gewoonlijk niet te kort schiet.“ De heer Anema maakt zich gaarne van een „tegenstander“ af door te verklaren dat hij „het ongeloof napraat“. Maar dat zal hem nu met Dr. Dam toch niet lukken, daarvoor is het betoog van dezen geleerde te zake-lijk, en te stevig gedocumenteerd. — En was Anema, die in zijn Standaard-artikel bijna uitsluitend aan Vénétia Cottas het woord geeft, buiten haar voorkennis haar „Roomsch“ maakt, en alvast beslist dat haar „geloof haar doet ontvlammen voor de herstelde band tusschen den grooten Kerkvader en zijn geestelijke nalatenschap“ — was Anema dan zo zeer onwetend van haar „zeer conciliante houding tegenover het Paganisme“ (Dr. Dam) dat hij haar de positie opdringt van pleitbezorgster te zijn van het geloof tegenover „humanist en libertijn“?

Dat bewuste toneelstuk dan, Dr. Dam toont het met de stukken aan, is een samenraapsel van plagiaat, door iemand bijeengeplunderd uit Griekse treurspelen. Dit karakteriseert Anema dan als: „naar de Grieksche treurspelen gebouwd“, doch Dr. Dam zegt geestig en juist: „men stelle zich voor dat iemand de Lijdensgeschiedenis dramatiseerde met mootjes Ibsen.“ Dr. Dam noemt het toneelstuk dan ook ronduit „een wangedrocht“, doorspekt als het is met mythologische motieven en uitdrukkingen, betreffende Griekse godinnen en godenzonen; een ware „kruising“ tussen Christendom en Heidendom, en hij toont in regel na regel de merktekenen aan van deze sinistere bastaardij.

Nog eens, heeft Anema dit alles geweten? Ik hoop van niet. Want dan zou het verschrikkelijk wezen wat hij schreef: „Wat zien we dus?“

„Een Kerkvader, een doctor ecclesiae, die in tijdsafstand even ver verwijderd stond van het kruis van zijn Heiland als wij van de brandstapels onzer martelaren, zijn kunst te baat nemen om zijn Verlosser te eeren als eeuwig woord van God, den Vader wezensgelijk“ — Ik wil eer denken dat Anema's hang naar rhetoriek en valse oratorie hem parten heeft gespeeld, en hij, als zo dikwijls reeds, bezweken is voor de verleiding om zich geleerd voor te doen. 74

Ik neem eer aan dat zijn „niet zelfstandige studie van dit vraagstuk“ zo buitengewoon óndiep is geweest dat hij noch de geest van het werk van Cottas heeft begrepen, noch de ware aard van dit fraaie „drama“ heeft doorzien. Ik neem alles liever aan dan dat ik zou moeten geloven dat Anema bewust een half-heidens prul onderschuift, omdat... nu ja, omdat zo'n Bijbels-belletrisch werk van zo'n zuiver-Athanasiaans-orthodoxen Kerkvader uit de vierde eeuw zo prachtig in zijn pleidooi zou passen.

— — — — —
Doch thans kom ik op een ander gebied. Dat Anema gebeten is op de meesten der „deskundigen“ onder de christelijke critici, weten we. Maar tot verdachtmaking heeft hij 't recht niet. „Men had er belang bij“, zo schrijft hij op pag. 9 van de brochure, „dat de eerste proeve, die ik in den geest van „Moderne Kunst en Ontaarding“ trachtte te geven, een échec zou worden“. Ik zou ter wereld niet weten wie daar „belang“ bij hebben kan. Als die „proeve“ een sieraad en eer voor onze Christelijke letterkunde ware gebleken, dan hadden, stellig, de deskundige christelijke critici zich hartelijk verheugd. Nu deze „proeve“ werkelijk eer een échec dan iets anders is geworden, is er bij bedoelde critici, voor zo ver mij bekend, van enig onchristelijk leedvermaak geen sprake. —

— Als Anema op pag. 30 van zijn brochure de vraag aan de orde stelt, door vele critici, m.i. zeer terecht, geopperd: „wordt er in mijn boek niet te openlijk over de geslachtelijkheid gesproken?“ dan krijgt men ten antwoord wonderlijke dingen te lezen.

Anema zal dan nu eindelijk zelf eens licht ontsteken bij zijn Sjoenemietische. Hij had namelijk in dit boek een bedoeling gelegd, „die tot nog toe niemand zag“; niemand kan haar dus openbaren dan de auteur-zelf alleen. En die bedoeling is „om met Bilderlijk te spreken, den sexueelen harts-tocht vrij te maken en te veredelen door de Katharsis (reiniging) van de poëzie.“ Ziezo, nu begrijpen we meteen waarom veel lezers de Sjoenemietische zo'n zwoel, onfris boek vonden. Die poëtische reinigingsdienst heeft blijkbaar nogal eens gehaperd. Dat komt er van als een mens het middel zoekt waar 't niet te vinden is. Een Christen moet zich met zo'n eigengereide

zuivering maar niet ophouden. Ik begrijp niet dat de heer Anema nu eens hier niet van „humanisme“ spreekt. En als Anema „in de eeuw van Freud de geslachtelijkheid op (wil) heffen in het licht van den verhoogden Christus als de bloem Zijner schepping, waardoor Hij op 't hoogst wordt verheerlijkt“ — dan begint het ons waarlijk te duizelen. Dan gevoelen we ons niet in de sfeer van Freud, maar in de sfeer van David Jorisz. die óók altijd met „Masjiaach“ bezig was, net zo lang tot hij dacht dat hij zelf Masjiaach was geworden, in 't bezit overigens van een zeer aards-Messiaanse harem, mede gesorteerd uit de vrouwen zijner volgelingen.

En als Anema dan tenslotte nog zegt: „Indien de Christelijke literatuurschepping zich onthoudt van rechtvaardiging van overspel en het lendenkleed dat God het gevallen menschenpaar aantog, niet wegneemt, zal schijnvrome preutschheid (ik spatieer) haar niet beletten, de geslachtelijkheid in haar vollen omvang te verheerlijken als schepping Gods“ dan zie ik voor mij zonneklaar hoe gevaarlijk, om niet te zeggen verderfelijk, Anema's leringen zijn op dit gebied. Als hij spreekt van „schijnvrome preutschheid“, dan zal ik spreken van „schijnvroom nudisme.“

Als de Christelijke letterkunde de geslachtelijkheid in haar volle omvang gaat verheerlijken (met als gegarandeerd minimum een lendenschortje) dan zal dit voor haar de grootste ramp wezen die haar treffen kan, en de voorbode van haar rasse ondergang. Wij, die haar zijn toegedaan, mogen het afbidden. Want wanneer te kwader uur de normale begrippen van burgerlijk fatsoen gediskwalificeerd raken als „schijnvrome preutschheid“, en de geslachtelijkheidsverheerlijking in haar volle omvang begint, dan weten we dat voor elke literatuur, zo goed als voor elke saamleving, de zedelijke ontbinding is aangevangen.

